

Spontano usvajanje srpskog jezika od strane izvornih govornika kineskog: analiza gramatičkih kategorija

U ovom radu ispituje se spontano usvajanje srpskog jezika od strane izvornih govornika kineskog. Srpski i kineski jezik su različiti prema morfološkoj klasifikaciji, te se u njima gramatičke kategorije različito izražavaju: u kineskom kao korenskom jeziku, to je moguće samo redom reči ili leksički, dok se u srpskom kao flektivnom, kategorije izražavaju morfološki. Rad se zasniva na analizi glagola, imenica i zamenica i gramatičkih kategorija koje se javljaju kod ovih vrsta reči. Ovakva analiza je vršena da bi se ispitalo da li govornici kineskog jezika koji pripada korenskim jezicima mogu usvojiti način izražavanja kategorija u flektivnom jeziku kakav je srpski. Upotreba flektivnih oblika, bar u izvesnoj meri, konstatovana je kod svih ispitanika: zabeleženi su glagoli konjugovani po licu, vremenu, načinu, promene po gramatičkom broju, kao i svi padežni oblici imenica. Međutim, iako su flektivni oblici upotrebljavani, kod svih ispitanika postojala je tendencija ka korišćenju osnovnih, neutralnih oblika (nominativa za imenice i 3. lica jednine prezenta i 2. lica jednine imperativa za glagole). U konstrukcijama koje su zahtevale zamenicu u zavisnom padežu zamena nominativom je bila retka, čemu su sigurno doprineli supletivni oblici koji deluju kao različite reči i olakšavaju izbor forme. Nije uočena zavisnost tipa grešaka od dužine boravka u Srbiji. Veća doslednost u izražavanju gramatičkih kategorija konstatovana je samo na individualnom nivou.

Uvod

Termin *spontano učenje jezika* (spontaneous learning, prirodno usvajanje jezika, usvajanje jezika u socijalnom kontekstu) označava usvajanje jezika u svakodnevnoj komunikaciji, za razliku od usmerenog učenja (guided learning) kod kojeg su učenicima na raspolaganju konkretni podaci o strukturi nekog jezika ili osoba koja ih usmerava. Učenici koji jezik usvajaju spontanim učenjem znanje o pravilima i strukturi stranog jezika stiču na osnovu jezičkog uzorka kome su izloženi (Klein 1986).

Klajn (Klein 1986) govori o tome kako su istraživanja o spontanom usvajanju drugog jezika opsegom mnogo manja u odnosu na ona koja se

*Jelena Kuzmanović
(1992), Gornji
Milanovac, Kneza
Aleksandra
Karadževića 108,
učenica 4. razreda
Filološke gimnazije u
Beogradu*

*MENTOR:
Aleksandra Radenović,
sinolog, Filološki
fakultet Univerziteta u
Beogradu*

bave usmerenim učenjem jezika. Čak i kada su takva istraživanja vršena, predmet analize u najvećem broju slučajeva bilo je spontano usvajanje jezika kod dece, dok je broj istraživanja koja se bave ovakvim usvajanjem drugog jezika kod odraslih mnogo manji. Razlog za veći broj istraživanja o usmerenom učenju je pristupačnost podataka koji potkrepljuju empirijska istraživanja, budući da se učenici koji jezik uče u školi ili na kursu mogu lakše testirati u odnosu na radnike-migrante ili imigrante koji jezik najčešće usvajaju spontanom putem.

Ovo istraživanje bavi se spontanom usvajanjem drugog jezika. Ispitanici za istraživanje su izvorni govornici kineskog jezika koji žive u Srbiji, u sredini u kojoj su izloženi srpskom jeziku i spontano ga usvajaju kao drugi jezik. Kineski jezik pripada tipu korenskih ili analitičkih jezika, u kojima su reči nepromenljive, a gramatičke kategorije se izražavaju leksički ili redom reči. Srpski jezik pripada grupi flektivnih jezika u kojima se različiti gramatički odnosi izražavaju putem morfologije, odnosno različitim afiksima koji označavaju kategorije kao što su vreme, lice, broj, rod, padež itd. Postojanje gramatičkih kategorija u jednom jeziku i način na koji se one izražavaju je pitanje kojim su se bavili mnogi lingvisti. Vajt (White 2003) navodi više autora koji su u svojim lingvističkim istraživanjima isticali da se mora praviti razlika između ta dva. Apstraktna svojstva (semantičke kategorije) su zajednička jezicima, a ono što se razlikuje su različite forme izražavanja tih svojstava.

Cilj ovog istraživanja je da se ispita da li su ispitanici usvojili način izražavanja gramatičkih kategorija u srpskom jeziku i kako morfologija prvog, odnosno kineskog jezika, utiče na usvajanje morfologije srpskog. Neki istraživači došli su do zaključaka da kada učenici drugog jezika nisu precizni u ispoljavanju inflektivne morfologije, problem je češće nedostatak infleksije, nego pogrešna infleksija (White 2003). Stoga su u ovom istraživanju razmatrani i tipovi grešaka koji postoje u izražavanju kategorija, da li postoji doslednost u njihovom izražavanju i koji su najčešći problemi koji se javljaju u vezi sa fleksijom.

Materijal i metode

Materijal za ovaj rad čine transkripti spontanog govora izvornih govornika kineskog jezika koji žive u Beogradu i Gornjem Milanovcu i koji usvajaju srpski kao strani jezik. Prilikom prikupljanja materijala ispitanicima su u formi intervjua postavljana pitanja otvorenog tipa na različite teme. Dužina njihovih odgovora u snimcima iznosi ukupno 60 minuta. Ispitanici su znali da se razgovor snima, ali nisu znali razlog snimanja. Materijal je sniman tokom juna, jula i avgusta 2011. godine.

Ispitano je 15 govornika, od čega je 10 ženskog, a 5 muškog pola. Pri izboru ispitanika vođeno je računa da je maternji (kineski) jezik u

potpunosti usvojen pre dolaska u Srbiju, te je najmlađi ispitanik u vreme dolaska imao 16 godina. Ispitanici su u vreme snimanja imali između 20 i 44 godine. Period boravka ispitanika u Srbiji iznosi od tri do trinaest godina.

Materijal je klasifikovan po vrstama reči i po gramatičkim kategorijama vrsta reči, a zatim i po grupama u zavisnosti od dužine boravka ispitanika u Srbiji. Ispitanici su podeljeni u 4 grupe: prva grupa: 3 godine boravka u Srbiji (3 ispitanika), druga grupa 4–5 godina u Srbiji (3 ispitanika), treća grupa: 7–9 (4 ispitanika) i četvrta grupa: 10–13 godina (5 ispitanika). Rađena je analiza pojedinačnih kategorija nezavisno od grupe, a zatim je svaka grupa opisana posebno.

Analiza

Analiza je vršena tako što su izdvojeni glagoli, imenice i zamenice, a zatim su analizirane gramatičke kategorije ovih vrsta reči. Kod glagola su analizirane kategorije broja, lica, vremena, načina, i gramatičkog roda, a kod imenica i zamenica kategorija padeža.

Kod većine ispitanika prisutan je uticaj fonetskih osobina kineskih glasova na izgovor srpskih glasova i reči. Uticaj je izraženiji kod ispitanika koji u Srbiji žive kraći vremenski period. Iako fonetski nivo nije analiziran, razlike prouzrokovane interferencijom na fonetskom nivou uticale su na izgovor reči što je dovelo do poteškoća u analizi kategorija. Tako su primećene sledeće pojave:

- 1) Proširivanje osnove unutar reči vokalom ili poluglasom npr. *hrana-halana*, *centar-centōla* itd.
- 2) Izgovaranje reči bez nastavaka npr. *čorb'*, *kuć'*, *voć'* itd.
- 3) Koartikulacija vokala u padežnom nastavku poput *fabrika/e* itd.
- 4) Preklapanje nekih suglasnika kao *ć* i *đ*. Zbog ovakvih preklapanja nije se moglo utvrditi da li je ispitanik upotrebio *doći* (infinitiv), ili *dođi* (imperativ, odnosno pogrešno izgrađen prezent) jer je i u drugim slučajevima došlo do zamene ili koartikulacije ovih glasova.
- 5) Neki glasovi retko su mogli da se čuju na određenim pozicijama u rečima. Takav slučaj je npr. sa glasom *m*. Ispitanici su imali poteškoća sa izgovaranjem ovog glasa na kraju reči. Reči kao što su *sedam*, *osam*, *nisam* izgovarali su *seda'*, *osa'*, *nisa'*. Međutim, u većini ovakvih slučajeva, *a* je bilo nazalizovano i produženo te se mogla čuti razlika između kratkog *ne zna* i nazalizovanog *a* u *nie znaa'*. Nazalizovanost kranjeg vokala je uzeta kao kriterijum za razlikovanje 1. od 3. lica jednine u slučajevima u kojima se nije čulo *m*.

Ukoliko su odstupanja bila manja, reči se, radi lakšeg razumevanja, u radu navode onako kako bi njihova fonetska struktura trebalo da izgleda u srpskim rečima, npr. *ladila* – *radila*.

Za analizu glagola ekscerpirani su svi glagolski oblici u svim formama u kojima su se javili.

Za analizu imenica, kategorija padeža analizirana je tako što su za svaki padež u srpskom jeziku izdvojene imenice koje su u kontekstu upotrebljene u ispravnom morfološkom obliku. Zatim su zabeležene sve varijante koje su se javile umesto tog oblika, a čija je upotreba nije bila odgovarajuća. Takođe, analizirani su oni zavisni padeži u kojima se nastavak jasno čuje, odnosno u kojima nema pomenutih poluglasova, diftonga, koartikulisanih glasova i sl.

Kod analize zamenica razmatran je odnos nominativa i ostalih padežnih oblika zamenica.

Glagoli

Kao i ostale vrste reči, glagoli u kineskom ne podležu procesima afiksacije u morfologiji. Lin (2001) daje za primer kineski glagol *qù* koji znači ići. U kineskom jeziku *qù* će zadržati isti oblik bilo da se radnja desila juče, bilo da se dešava danas ili da će se desiti sutra. Glagol ostaje u istoj formi bez obzira na lice na koje se odnosi. Različita značenja izražavaju se leksički (ubacivanjem vremenske odrednice poput *juče* ili redom reči).

Analiza oblika koje su govornici kineskog upotreбили u svom srpskom pokazuje sledeće:

- Iako su konjugacije glagola nesistematične i iako često dolazi do grešaka, kroz materijal se pojavljuju glagoli konjugovani po licu, vremenu, načinu, kao i promene po gramatičkom broju.
- Ispitanici su ispoljili tendenciju da koriste neutralne forme više nego bilo koje druge. Osnovni oblik glagola koji ne nosi kategorije lica, vremena, načina, gramatičkog roda i broja i koji je u srpskom jeziku ostao s karakterom nepromenljivih reči je infinitiv (Stevanović 1986). Stoga je ovaj oblik najbliži ekvivalent kineskim glagolima, koji imaju jedan oblik. Međutim, ulogu neutralne forme kod ispitanika nije igrao infinitiv. Pretpostavljamo da je razlog za to što infinitiv nije nemarkirani oblik, već ima vidno izraženu morfologiju u vidu nastavaka *-ti* i *-ći*. Ispitanici su za neutralnu formu preuzeli oblik 3. lica jednine prezenta. Present je glagolski oblik koji ima najširi domen upotrebe (Piper 2005), a 3. lice jednine je nemarkirano, tj. oblik za ovo lice nema dodatnih nastavaka na osnovu. Pretpostavlja se da su ovo uzroci česte upotrebe ovog oblika. Druga često korišćena forma je 2. lice jednine imperativa, čemu može biti uzrok njegova kratka i takođe nemarkirana forma. Kao oblici imperativa analizirani su samo oni oblici

koji se morfološki razlikuju od 3. lica jednine prezenta istog glagola. Moguće je da je oblik imperativa pogrešno izgrađen prezent jer su zabeleženi oblici kao *jedim*, ali su ispitanici u vremenskom značenju koristili i jasne oblike imperativa kao što su *pevaj* ili *nemaj*. Bez obzira na to da li se radi o imperativu ili pogrešno izgrađenom prezentu, ova forma je druga neutralna forma korišćena za različita lica i vremena.

- Pored neutralnih formi, ispitanici su upotrebili i druge glagolske oblike kao što su perfekat, radni glagolski pridev, futur, i u nekoliko primera potencijal, infinitiv i trpni glagolski pridev.

1. Kategorija broja, lica i gramatičkog roda kod glagola

Gramatička kategorija broja odnosi se na količinu bića i stvari o kojima se govori (Bugarski 2008). Kroz kategoriju lica jasno je da li se radnja, stanje ili zbivanje pripisuju govornom licu, licu sa kojim se govori ili nekom trećem licu koje nije prisutno u trenutku komunikacije (Stanojčić i Popović 2005). Kategorija gramatičkog roda je kategorija koja ispoljava kontraste poput muški/ženski/srednji (Kristal 1988).

Kod glagola u srpskom jeziku, gramatičke kategorije broja, lica i roda izražavaju se različitim nastavcima. Gramatičke kategorije broja i lica kod glagola su analizirane na osnovu morfološkog oblika glagola, tj. upotrebe ili izostavljanja nastavaka za lice i broj u različitim vremenima i načinima. Kod glagolskih oblika koji imaju i gramatičku kategoriju roda, razmatrana je i ova kategorija.

1.1. Prezent

Oblik koji je u materijalu najčešće upotrebljavan u prezentu je 3. lice jednine. Ova forma glagola je uzeta za neutralnu formu i korišćena za različita lica i vremena.

Neutralnom formom zamenjuju se različiti oblici prezenta:

1. lice jednine: **Ja u Kine uči samo kineska.*
2. lice jednine: **Ako ne zna ti mora da kupi...*
1. lice množine: **Mi letom samo radi.*
2. lice množine: **Obavezno treba ide da pogledate.*
3. lice množine: **Ako u Peking, ima više zna priča inglaš.*

(Ovde i dalje u tekstu zvezdicom su označeni negramatični oblici ili rečenice.)

Iako je neutralni oblik trećeg lica jednine najčešće korišćen, zabeležena je i ispravna upotreba drugih oblika u prezentu.

1. lice jednine: *Probam, ali ne sviđa mi se.*
2. lice jednine: *Znaš kada sediš žensko-muško...*
3. lice jednine: *Pa mali je, ali sve razume.*
1. lice množine: *Pa nema, ali dosta skupimo sami.*

2. lice množine: *Kada vi idete onde...*

3. lice množine: *To učila kod vas, kako kažu...*

Za svaki oblik glagola sa morfološkim nastavkom za lice zabeležena je i neispravna upotreba. Greške u licu zabeležene su kod gotovo svih ispitanika, nezavisno od godina boravka u Srbiji.

Za kategoriju lica i greške u vezi sa ovom kategorijom važno je objasniti upotrebu glagola *imati*. Glagol *imati* je često korišćen glagol u kineskom jeziku. Ovaj glagol bio je visoko frekventan i u odgovorima ispitanika. U kineskom jeziku izražava pripadnost, meru, postojanje, a upotrebljava se i u rečenicama bez subjekta (Razić 1983). U srpskom jeziku ovaj glagol ispitanici gotovo uvek shvataju kao bezlični. Skoro svaki odgovor na pitanje koje je u sebi sadržalo glagol *imati* bio je u 3. licu jednine, odnosno neutralnom licu. čak i ispitanik koji je u prezentu za 1. lice jednine pokazao doslednost u upotrebi ovog lica, na pitanja sa glagolom *imati* odgovorio je bezličnim oblikom. Iz ovog razloga pretpostavlja se da se ne radi o tipičnoj zameni ostalih lica 3. licem jednine već o tome da ispitanici ovaj glagol shvataju kao bezlični zbog uticaja sličnih konstrukcija u kineskom jeziku.

Iako su u bezličnom obliku, rečenice poput sledećih zvuče prirodno izvornom govorniku srpskog jezika:

Ima dvadeset godina.

Ima mlade' brata.

Međutim, bezlično *ima* korišćeno je vrlo često, pa i na mestima gde je njegova upotreba bila nepravilna. To potkrepljuje zaključak nekih istraživača da se najjači uticaj prvog jezika primećuje u prevodima reč-po-reč (Krashen 1981). To se jasnije vidi u sledećim rečenicama:

* *Ovde Beograd ima hladno više.*

* *Kada ima nešto zatreba ići ćemo tamo.*

* *Mi ima tu (u značenju mi smo tu).*

Samo su dvoje ispitanika upotrebili ličan oblik glagola *imati*, od kojih je samo jedan ispitanik ličan oblik upotrebio i u pravom značenju.

Najmanje primera zabeleženo je za 3. lice množine. Ispitanicima su postavljana pitanja na koja se od njih očekivao odgovor u 3. licu množine, ali se dešavalo da se odluče da:

– imenicu prebace u jedninu i odgovore trećim licem jednine ili bezličnim *ima*: Šta Srbi treba da znaju o Kinezima, Kini? **Ima dosta Srbin zna, ima dosta Srbin ne zna.*

– promene lica: Šta Srbi treba da vide u Kini? **Ako ti idi Kina...*

Zabeleženo je i nekoliko ispravno izgrađenih oblika u ovom licu, kao i zamena ovog lica nekim drugim licem (**Ovde devojke sve kasnije udajem*), ali je ovu formu najčešće zamenjivala neutralna forma: **Obično ljudi ne zna šta je bilo.*

Zabeleženi su primeri gde na pitanje sa glagolom u 3. licu množine prezenta s nastavkom –ju, ispitanici grade nepravilnu formu koja simulira 3. lice jednine, ali se može raditi i o analogiji sa glagolima poput *dati* čije 3. lice jednine glasi *daje*:

Šta Srbi treba da znaju o Kini? **Pa ja ne zna šta treba znaje*.

Treće lice množine građeno je i dodavanjem 3. lica množine pomoćnog glagola *biti* na 3. lice jednine glagola: **Cela familja su gleda televizor*. U materijalu se pokazalo da se ovo lice najteže usvaja.

Ispitanici su u prezentu često koristili oblik *znaš* kao uzrečicu. Ovakve poštapalice, ustaljeni pozdravi kao i često korišćeni izrazi svrstavaju se pod automatski govor (Van Lancker 1972, prema Krashen 1981), zbog čega se u analizi ovaj oblik nije uzimao u obzir.

1.2. Imperativ

Ovaj glagolski oblik je oblik kojim se izražava zapovest, zahtev ili molba za izvršenjem neke radnje, stanja ili zbivanja (Stanojčić i Popović 2005). Oblik 2. lica jednine imperativa analizira se kao usvojena forma, koja je, kao i 3. lice jednine prezenta, korišćena kao neutralna, i to za različita lica i vremena.

**Ali na svake godina mi imaj...*

**Čitam, a ako ne razume pitaj nešto...*

Zbog svoje česte upotrebe u vremenskom značenju ovaj oblik analiziraće se i u kategoriji vremena.

Imperativ se javljao i u ispravnoj upotrebi u kategoriji načina:

2. lice jednine: *Ajde reci šta ti treba*.

2. lice množine (u persiranju): *Sačekajte, daj, dajte meni*.

1.3. Perfekat

Perfekat je glagolski oblik koji u svojoj osnovnoj funkciji označava radnju, stanje ili zbivanje koji su izvršeni pre vremena govorenja (Stanojčić i Popović 2005). Kada su govorili o prošlosti ispitanici su često upotrebljavali oblik krnjeg perfekta tj. pomoćni glagol koji sadrži lice je izostavljan:

**Ja prvi došla ovde*.

**Ja došo ovde da se radi...*

Javljaju se takođe i potpuni oblici perfekta: *Nije, dobro je, navikla sam*.

Potpuni oblik perfekta uglavnom se javlja kod svih govornika kada je glagol negiran jer negacija oblički uslovljava pomoćni glagol: **Nešto nije dopadala*.

Medutim i u negaciji dolazi do grešaka u licu, pa npr. ispitanik koji je prethodno upotrebio ispravnu negaciju u 3. licu perfekta, na pitanje:

Niste išli u neku školu? odgovara sa *Nisi*, **nise*, a zatim odgovaranje nastavlja u pogrešnom licu: **Ja si radila...*

Zabeležen je i pogrešno izgrađen perfekat gde je umesto radnog glagolskog prideva upotrebljena neutralna forma: **On je u aerodrom dođe*.

Povremena upotreba krnjeg perfekta javlja se kod svih ispitanika koji su govorili u prošlom vremenu. Što se kategorije roda tiče, u perfektu, odnosno radnom glagolskom pridevu, razlike su na individualnom nivou. Neki ispitanici pokazuju veću doslednost u upotrebi roda, ali se greške javljaju kod skoro svih ispitanika. Neki od ispitanika koji su u Srbiji 4–5 godina pokazali su veću doslednost nego oni koji su u Srbiji desetak godina tako da se u prikupljenom materijalu dužina boravka u Srbiji nije pokazala proporcionalnom stepenu usvojenosti ove kategorije.

1.4. Futur

Futur je glagolski oblik koji u svojoj osnovnoj upotrebi označava radnju, stanje ili zbivanje koje će se izvršiti posle vremena govorenja ili nekog drugog vremena o kome se govori (Stanojčić i Popović 2005). Umesto futura ispitanici su najčešće koristili prezent, ali se i ovaj glagolski oblik pojavljuje nekoliko puta u materijalu. Futur je upotrebljen u sledećim licima:

1. lice jednine: *A kada ću biti ne znam.*
3. lice jednine: *Pa videće, ako on hteo bi.*
1. lice množine: *Svaki Nova godina ići ćemo kući.*

1.5. Trpni glagolski pridev

U materijalu, trpni glagolski pridev upotrebljen je tri puta od strane tri ispitanika. Sva tri puta bio je u odgovarajućem rodu:

- Ovde nije ko tamo porez plaćen.*
Kao rođena, posle ima sto da (dana)...
Rođena u Kina pa onda mislim Kina stalno.

1.6. Potencijal i infinitiv

Tri ispitanika upotrebila su oblik potencijala. Svaka upotreba je bila u ispravnom obliku:

- Mislim Kina stalno, znaš, pa bi volela stalno da ide u Kina.*
Pa videće, ako on hteo bi...(došao).
To bi pravio.

Zabeležen je i primer infinitiva: *Ja sve ide stari Beograd, tamo šetat'.*

2. Kategorija vremena

Gramatička kategorija vremena označava odnos između vremena radnje ili stanja i glagolskih oblika koji se na njih odnose (Bugarski 2008).

Najčešće upotrebljeni glagolski oblik je prezent, a zatim imperativ, odnosno druga neutralna forma. Prezent/imperativ korišćen je za izražavanje svih vremena. Važno je napomenuti da imperativ u svojoj osnovnoj upotrebi nije glagolsko vreme, već glagolski način, ali se može vremenski upotrebiti. Osim prezentom prošlost je iskazivana perfektom ili krnjim perfektom. Upotreba prezenta za referisanje na prošlost, iako je veoma česta, u velikom broju slučajeva ne može se smatrati pogrešnom zbog postojanja narativnog, pripovedačkog prezenta sa čijim se značenjem poklapa upotreba ovog vremena: *Ja vidio. On kaže: E, Kinez, Kinez!*

Ovakvo pripovedanje ne zvuči ne prirodno u srpskom jeziku, međutim, zabeleženi su i primeri gde je odgovor iziskivao perfekat, a opet je upotrebljen prezent: **Devetnaest završi škola* (s devetnaest godina sam završila školu).

Upotreba prezenta za označavanje budućnosti takođe se ne može smatrati nepravilnom zbog futurskog značenja koje ima ovaj glagolski oblik: *Možda za Kineska Nova godina ja idem u Kina.*

Iako retko, za označavanje budućnosti pojavili su se i oblici futura: *Ići ćemo tamo.*

U kondicionalnim rečenicama upotrebljeni su sledeći oblici:

- neutralna forma (u većini slučajeva): *Ako ti idi Kina...*
- radni glagolski pridev za koji se smatra da je deo futura II (bude hteo), pre nego perfekta: *Hoće li dolaziti? Pa videće... Ako on hteo...Bi* (došao)

Imenice i zamenice

1. Kategorija padeža

Kategorija padeža podrazumeva konstituentni oblik imeničke jedinice u kome ona stoji. Zajedno sa predlozima, imenice u padežu čine predložko-padežne konstrukcije odnosno predložko-padežni sistem. Padežni sistem obezbeđuje oblik koji je odgovarajući za sintaksičku funkciju i značenje imeničke jedinice (Stanojčić i Popović 2005).

Osnovni oblik samostalnih reči je nominativ i ovim padežom se ne označavaju nikakvi odnosi prema drugim rečima (Stevanović 1986).

Budući da je neutralni oblik glagola vrlo često korišćen i upotrebljen u neodgovarajućem značenju od strane svih ispitanika, pretpostavlja se da će najčešće korišćen padež biti nominativ i da će se on nalaziti i u konstrukcijama koje iziskuju zavisni padež. Nastoji se uočiti da li ispitanici upotrebljavaju i ostale padežne oblike kao i to da li je njihova upotreba u skladu sa značenjem i sintaksičkom funkcijom imenice.

Analiza upotrebljenih padežnih oblika bila je otežana interferencijom na fonetskom nivou. Stoga su analizirani samo oblici gde se padežni nastavak jasno čuje. Iz ovog razloga prva grupa ispitanika nije analizirana.

Za svaki padežni oblik zabeležena je ispravna upotreba u nekom od značenja. Greške u upotrebi padeža bile su česte u svim grupama ispitanika. U analizi se došlo do sledećih zapažanja:

- 1) Prvi zavisni padež čija upotreba pokazuje veću sistematičnost kod svih ispitanika jeste genitiv u partitivnim i paukalnim sintagmama. Najmanje grešaka zabeleženo je u upotrebi ovog padeža u ovom značenju. Sistemska upotreba genitiva u partitivnim i paukalnim sintagmama karakteristična je za sve grupe. Razlog za ovo je taj što glavne reči ovih sintagmi uvek stoje u celini sa partitivnom dopunom iza sebe pa je moguće da se kao takve pamte mehanički.
- 2) Znatno manji broj grešaka zabeležen je u promeni zamenica kroz padeže.

Za svaki od padeža navešće se svako od upotrebljenih značenja. Kada sintagme treba da stoje u zavisnom padežu, dešavalo se da je jedna reč u traženom padežu, a druga u nominativu npr. *Tek drugi dana treba donese ovamo*. Ovakva konstrukcija smatrana je ispravnom jer se atribut u nominativu smatra greškom u kongruenciji.

1.1. Nominativ

Za analizu su uzete sve predložko-padežne konstrukcije (140) koje su upotrebljene u govoru ispitanika tri starije grupe, odnosno ukupno 12 ispitanika čiji je period boravka u Srbiji 4–13 godina. Izuzeto je samo nekoliko konstrukcija u kojima se nije čuo nastavak, u kojima je postojala koartikulacija vokala u padežnom nastavku ili u kojima je imenica bila okrnjena. Prva grupa nije uzeta za analizu zbog većeg broja ovih pojava usled jake interferencije na fonetskom nivou.

Konstrukcije su podeljene u 4 tipa:

- Prvi tip: u predložko-padežnim konstrukcijama zavisni padež zamenjen je nominativom: *U Kina svašta ima lepo*.
- Drugi tip: predložko-padežne konstrukcije zamenjuje samo nominativ: *Ako ti idi Kina...*
- Treći tip: padež u predložko-padežnoj konstrukciji zamenjen je drugim zavisnim padežom: *Ja u Kine uči samo kineska*.
- Četvrti tip: ispravne predložko-padežne konstrukcije: *U drugom gradu tamo...*

Najbrojnije su bile konstrukcije nominativa bez predloga (39%), zatim nominativa sa predlogom (31%), zamena zavisnog padeža drugim zavisnim padežom (16%) a najmanji postotak čine ispravne predložko-padežne konstrukcije (14%). Upotreba osnovnog oblika, odnosno nominativa, dvostruko je češća od upotrebe zavisnih padeža.

1.2. Genitiv

Genitiv je ispravno upotrebljen u sledećim značenjima:

- partitivnim sintagmama: *godinu dana; jedanaest sati; punih sedam; dvesta komada;*
- vremensko značenje: *Ove godine baš je jako poskuplje.*
- *preko* + genitiv: preko noći
- logički subjekat u egzistencijalnim rečenicama: *U uveče više ima posla.*
- genitivne sintagme za mesto i određivanje daljine:
 - blizu* + genitiv: *blizu Šangaja*
 - do* + genitiv: *do rođaka.*
 - pored* + genitiv: *pored hotela*
 - kod* + genitiv: *kod kuće*
 - uzročno značenje: *zbog naš grada*

Više ispitanika je umesto akuzativa imenicu jezik upotrebilo u obliku genitiva u rečenicama kao: **On priča kineski jezika kao ja priča srpski.*

Ovakva zamena zabeležena je za još neke imenice tipa *zid*.

Oblik *kineski jezika* asocira na genitiv i ne može se tvrditi da *jezika* i nije ovaj oblik. Međutim, imenica jezik pripada I deklinacionoj vrsti čije imenice u akuzativu mogu imati ili oblik nominativa ili nastavak *-a*. Iz tog razloga postoji mogućnost da je ovakav oblik napravljen analogijom sa imenicama kao što su dečak, brat, čiji akuzativ glasi dečaka, brata. Ne izostaje ni mogućnost da su imenice jezik i zid za ispitanike ženskog roda.

1.3. Dativ

U dativu su upotrebljene samo zamenice koje će biti posebno komentarisane.

- etički dativ: *To ti sto puta veće od Milanovac.*
- adresat: *Dajte meni.*
- logički subjekat: *Meni se sviđa tako.*

1.4. Akuzativ

Nepostojanje padežnih oblika u kineskom znači da se reči koje se koriste u službi subjekta mogu koristiti i u službi objekta. Objekat je tipično nominalni element (Lin 2001).

U rečenicama sa pravim objektom ispitanici su princip preneli i na srpski: za pravi objekat uglavnom je korišćen nominativ (**obično ja jedi samo kineska hrana*), ali su zabeleženi i primeri akuzativa:

Pa jesam, nego sam završila srednju školu.

Ima mlade' brata.

Čak se i kod ispitanika prve grupe beleže oblici akuzativa: *Sve vole pije kafu i puši cigara*. U navedenoj rečenici primećuje se nedoslednost u oblicima koje zahteva funkcija pravog objekta. Pretpostavlja se da se reči

pamte u zavisnosti od toga koliko se često u kom obliku čuju, a ne da je shvaćeno značenje ovog padežnog oblika.

Akuzativ je ispravno upotrebljen u sledećim predložko-padežnim konstrukcijama:

- značenje namene u konstrukciji *za* + akuzativ: *za mlade neke*
- značenje pravca u konstrukciji *u* + akuzativ: *u Kinu ide*.

Nešto značajnija učestalost upotrebe pogrešnog predloga jeste zamena predloga *u* i *na*. Značenje akuzativnih sintagmi s predlozima *u* i *na* u značenju pravca je vrlo slično. Njima se iskazuje zauzimanje određenog mesta posle izvesnog kretanja koje se označava upravnim glagolom (Stevanović 1986).

U slučajevima poput sledećeg predlog je izostavljen: **Ja sve ide stari Beograd*.

U kineskom jeziku neki neprelazni glagoli uz sebe mogu imati direktan objekat. Objekat može označavati mesto ili predmet na kome se radnja vrši (Razić 1983). Kako u kineskom ne postoje različiti oblici za padeže, a objekat je nominalni element, princip po kome se priloška značenja mogu iskazati imenicom bez predloga prenet je i na građenje ovakvih konstrukcija u srpskom.

1.5. Instrumental

Instrumental je ispravno upotrebljen sledećim značenjima:

- socijativno značenje u konstrukciji *s(a)* + instrumental: *Ja doš'o sa ujakom*.
- vremensko značenje: *Mi letom samo radi*.

Iako je prilog *leti* ustaljen za ovakvu vremensku odredbu, ispitanik je upotrebio instrumental *letom*. Za temporalni instrumental Stevanović (1986) kaže da ga je teže shvatiti kao sredstvo označavanja vremena. Budući da se instrumental imenice *leto* retko koristi, ispitanik nije mogao da ga često čuje i usvoji kao okamenjenu formu. Govornik kome je kineski jezik maternji usvojio je ovo značenje i po uzoru na češće korišćene odredbe poput *petkom*, *subotom*, *danima* itd. upotrebio ovaj oblik. Ovaj padež, upotrebljen u značenju koje se „teže shvata” nagoveštava da govornici kineskog ipak mogu usvojiti kategoriju padeža i naučiti da se ovom kategorijom mogu izražavati različita značenja iako je, kako Vajt (White 2003) objašnjava, ponekad onemogućen pristup odgovarajućem morfološkom obliku koji postoji u mentalnom leksikonu.

1.6. Lokativ

Mesno značenje u konstrukciji *u* + lokativ:

Isto kao u svetu sve ima.

Ako u Srbiji, ovo slabo, on priča kineski jezika isto kao ja priča srpski.

U slučajevima poput sledećeg predlog je izostavljen, a mogući razlog su neprelazni glagoli koji u kineskom mogu imati direktan objekat: **Ako živiš selo*.

1.7. Paukal

U okviru analize padežnog sistema analiziran je i paukalni oblik imenica koji predstavlja varijantu nominativa i akuzativa i vokativa množine imenica muškog i srednjeg roda. Srpski jezik nekada je imao oblike duala ili dvojine. Ostaci ovog oblika, čiji je nastavak *-a*, danas se takođe upotrebljavaju da označe mali broj i to uz brojeve dva, tri i četiri, kao u primeru: *dva pisma* (Stanojević i Popović 2005).

U paukalnim sintagmama ispitanici su upotrebljavali oblik paukala, nominativa i genitiva, s tim što je najčešća upotreba bila upotreba odgovarajućeg, paukalnog oblika.

Paukal: *tri meseca; dva puta;*

Nominativ: **tri-čet'ri mesec; *dve hiljadu;*

Genitiv: **pre tri godinâ.*

1.8. Promena zamenica

Da bi se utvrdio odnos upotrebe zamenica u nominativu i zavisnim padežima, analizirano je 50 zamenica u konstrukcijama koje su zahtevale neki od zavisnih padeža. Osim upotrebe ispravnog oblika tipovi grešaka su: upotreba nominativa umesto zavisnog padeža, pogrešna upotreba zavisnog padeža i upotreba odgovarajućeg padeža ali bez predloga.

Rezultati su pokazali da su ispitanici zamenice u zavisnim padežima koristili mnogo češće nego što se u konstrukcijama to pokazalo za imenice. U promeni zamenica u srpskom jeziku, prisutan je supletivizam, pa se pokazalo da se morfološki različitiije forme bolje pamte. Odgovarajući padežni oblik zamenice upotrebljen je čak u 76%, dok ukupan procenat upotrebljenih zavisnih padeža iznosi 92%. Bez obzira na to što je supletivizam doprineo tome, ispitanici su naučili da se različita značenja iskazuju različitim oblikom zamenice i da različite funkcije zahtevaju različiti oblik, što dovodi do zaključka da ispitanicima veći problem predstavlja sama deklinacija. Menjanje strukture reči nije svojstveno njihovom maternjem jeziku, što utiče na njihov srpski, dok padežni oblici zamenica koji imaju vidno različite morfološke oblike (*ja-mene*) gotovo deluju kao različite reči i olakšavaju izbor odgovarajuće forme.

Analiza kategorija prema dužini boravka ispitanika

U ovom delu rada analiziraćemo da li postoje razlike među ispitanicima u zavisnosti od toga koliko dugo borave u Srbiji i usvajaju srpski jezik.

1. Prva grupa ispitanika, period boravka: 3 godine

Kod ispitanika prve grupe primećeno je da svi ispitanici samostalno grade složene rečenice. Rečenica ispitanika je takva da prenosi informaciju, ali su konstituenti većinom u osnovnom obliku. Kopule, predlozi i veznici se često izostavljaju pa rečenice odaju utisak telegrafskog stila: **Hrana kao puno suvo onda teško*. U funkciji kopule javlja se i bezlični glagol imati: **Ima puno hladno*. Zabeležena je i upotreba kopule zajedno sa glagolskim predikatom: **Cela familija su zajedno gleda televizor*.

Glagoli upotrebljeni u materijalu pokazuju da se na morfološkom nivou glagol upotrebljava da bi označio radnju, a ne i druge kategorije kao što su lice ili vreme. To se vidi iz toga što ispitanici neutralnom formom prezenta odnosno imperativa govore o prošlim, sadašnjim i budućim radnjama, ali i o različitim licima. Nekoliko puta zabeležena je i upotreba drugih lica. U tim slučajevima morfološki drugo lice nije uvek upućivalo na odgovarajuće lice. Smatramo da lice kao morfološka kategorija glagola još nije usvojeno. Od drugih glagolskih oblika u nekoliko slučajeva zabeležena je upotreba perfekta, odnosno krnjeg perfekta, futura I, jedan oblik trpnog gl. prideva i mogućeg infinitiva (nije sigurno zbog interferencije na fonetskom nivou). Ispitanici razumeju da se pitanje sa glagolom u perfektu odnosi na prošlost, ali kada sami prepričavaju događaje uglavnom koriste pomenute neutralne forme. U svojim odgovorima, bitnim shvataju zahtev da imenuju radnju, ali ne i vreme njenog dešavanja, npr: Šta vam je bilo teško kada ste došli? **Ja samo jede kineski ovoga pirinača svakog dana, ovoga Srbija sve hleba*.

U odgovoru nema odrednica kao: *bilo mi je teško, kada sam došla, kada sam živela u Kini jela sam*, i sl., već se rečenica može preformulisati kao: *Teško jesti u Srbiji hleb, u Kini jesti pirinač*.

Narativ ponekad započinje perfektom, ali se nastavlja nabranjem radnji u neutralnom obliku npr: *Ja prvi došla ovde, nego idi gazda tamo, isto kineski radnja, idi tamo zaradi*.

Imenice se uglavnom nalaze u obliku nominativa, ali se javljaju i drugi padežni oblici. Neki od zavisnih padeža upotrebljeni su i u ispravnom značenju (*svako' dana* – svakog dana). Kao što je rečeno, kod ove grupe ispitanika jaka je interferencija na fonetskom nivou te se ne može pouzdano govoriti o zastupljenosti i greškama u padežnim oblicima. Iako su zavisni padeži korišćeni (npr. *idi gradu*), ne može se tvrditi da je upotrebljen padež usvojen u nekom od svojih značenja, već da je oblik reči zapamćen na osnovu učestalosti jer je glagol *ići* + dativ u neformalnom govoru rede korišćen. Jedan ispitanik je za sve padeže upotrebljavao oblik *Kini* zbog čega je moguće da je upotrebljen oblik auditivno zapamćen, a ne naučen kao padežni oblik sa svojim značenjima:

**Kini* velike znam, slično kao Srbija;

Ako idi **Kini može idi **Kini**...*

Oblik lokativa ove imenice ispitanik je koristio toliko često, neretko i bez predloga, te se stiče utisak da je zapamćen kao prilog: *Za mene sigurno teško zato **Kini** ima puno drugarica.*

Čak i da su oblici upamćeni po sluhu, upotreba različitih oblika iste imenice bitan je korak u usvajanju ove kategorije s obzirom na to da kineski jezik ne poznaje promene imenica, odnosno struktura reči je nepromenljiva.

2. Druga grupa ispitanika, period boravka: 4-5 godina

Iako se prezentom/imperativom i dalje označavaju prošle radnje, češća je upotreba perfekta. Perfekat se koristi i za samostalno opisivanje prošlih radnji, a ne samo kao odgovor na pitanje. Što se kategorije lica tiče, zabeleženi su i oblici perfekta sa pomoćnim glagolom u kome se ogleda lice, mada se krnji perfekat i dalje koristi. Upotreba različitih lica je češća. Jedan ispitanik uvek je koristio 1. lice jednine kada je odgovor to zahtevao. Ispravno je upotrebio i 2. i 3. lice jednine, ali jednom i formu imperativa/neispravno izgrađenog prezenta. Neutralna forma se i dalje često koristi.

Iako ispitanici greše u upotrebi drugih lica, ova grupa češće upotrebljava i druga lica. Npr: **Pa mi **jedeš** nekad srpska hrana, ali najviše mi **jedemo** kineska hrana zato što **je** to **navikla**.*

Zabeleženi su i oblici futura, potencijala i jedan infinitiv. Jedan ispitanik upotrebio je radni glagolski pridev, za koji se smatra da je deo futura II, pre nego perfekta. U prvoj grupi u kondicionalnoj rečenici zabeležen je samo oblik prezenta/imperativa: *Ako ti **idi** **Kina**...*

Ispitanik iz ove grupe upotrebio je radni glagolski pridev: *Ako on **hteo*** koji je verovatno deo futura II, pre nego perfekta.

I dalje se javljaju povremene greške u rodu, mada su neki ispitanici dosledniji u upotrebi odgovarajućeg roda od drugih.

Zabeležene su imenice u instrumentalu sa nastavkom –om, u konstrukciji *sa + instrumental*. I dalje postoji zamena zavisnih padeža nominativom. U priloškim odredbama predlog i dalje ponekad izostaje.

3. Treća grupa ispitanika, period boravka 7-9 godina

Bitnije razlike nisu uočene u odnosu na prethodnu grupu. Iako ispitanici nisu na nivou znanja jezika na kome koriste samo neutralne oblike glagola kako bi samo označili radnju, ovakvi oblici se i dalje često javljaju. Što se kategorije lica tiče, težnja za dodavanjem nastavka na osnovu češća je za 1. lice jednine i množine dok za označavanje radnji koje vrše ostala lica, ispitanici neutralnu formu shvataju dovoljnom.

Iako su iskazi u 1. licu česti, ipak nisu uvek sistemski. Ispitanici znaju da izgrade formu i njom odgovore na pitanje, međutim nisu uvek dosledni u njegovoj upotrebi. Tako se dešava da glagolom u 1. licu započnu naraciju, ali nastave da odgovaraju neutralnom formom, da bi u jednom trenutku opet upotreбили 1. lice: *Čitam knjiga, da i nauči sama. A ako ne razume pitaj nešto...*

Moguća objašnjenja nedoslednosti u upotrebi 1. lica imaju veze sa različitom „podešenosti“ pro-drop parametra u srpskom i kineskom jeziku.

Pro-drop parametar je parametar koji jezike razlikuje po tome da li je u njihovoj strukturi dozvoljeno izostavljanje zamenice iz pozicije subjekta (Abed 2010). Kineski jezik svrstava se u jezike koji dozvoljavaju pro-drop. Odgovor na pitanje „Da li ga je video?“ u kineskom jeziku može izgledati ovako (Neeleman and Szendroi 2005):

- 1) *Økanjian ta le* (videti on LE)
- 2) *Ta kanjian Øle* (on videti LE).

Međutim, kada se ne radi o eliptičnoj rečenici, jedini način da se u kineskom jeziku označi lice je upotreba zamenice. U materijalu su zabeleženi primeri u kojima ispitanici odgovaraju glagolom u obliku 1. lica ne koristeći zamenicu što se može shvatiti prvi od pokazatelja da ispitanici usvajaju funkciju nastavka za lice.

Jeste umorni posle? *Pa jeste, ali šta radim, treba radimo tu, živim tu.*

U nekim primerima ispitanici jednim glagolom označe lice, a radnje koje slede samo imenuju neutralnom formom.

Jedan od ispitanika živi 9 godina u Srbiji i na neka pitanja odgovara neutralnom formom, u nekima upotrebi glagolski oblik u odgovarajućem licu. U naraciji se često oslanja na neutralnu formu, međutim u njegovim kratkim odgovorima dva puta je zabeleženo samoispričavanje:

Nema vremena. Nemam vremena;
Ne zna. Ne znam.

Pretpostavlja se da neki ispitanici osećaju razliku između nastavaka za lice i njihovu funkciju, ali ne osećaju potrebu da razliku konstantno označavaju. U kineskom jeziku kategorija lica se označava upotrebom zamenice. Kada se zamenica jednom upotrebi lice na koje se glagoli odnose je označeno. U srpskom jeziku, s druge strane, svaki glagol u ličnom glagolskom obliku mora sadržati nastavak za lice na koje se odnosi, odnosno ekvivalent kineske rečenice *wo yibian chi fan yibian kan dianying* na srpskom bi bio: *ja istovremeno jesti hrana i gledati film*, tj. *jedem i gledam film*.

Ovom razlikom mogu se objasniti rečenice u kojima za glagolskim oblikom u odgovarajućem licu uslede neutralne forme. Lice je označeno prvim glagolom, a kasnije radnje se samo imenuju. Međutim, ovo ne može biti i jedino objašnjenje jer neki ispitanici čak i u kratkim odgovorima

ponekad odgovore glagolom u ličnom glagolskom obliku, a ponekad ne. Nesistematičnost u njihovom učenju jezika može biti jedan od razloga. Kada pod uticajem prvog jezika iz jezičkog uzorka prvo nauče neutralnu formu i često je koriste, u kasnijem učenju kategorije lica može doći do negativnog transfera. Ovakvo objašnjenje ostaje na nivou pretpostavke, budući da nije rađena komparativna analiza između nivoa znanja učenika koji srpski usvajaju spontanim i onih koji to čine usmerenim učenjem.

4. Četvrta grupa ispitanika, period boravka 10-13 godina

U četvrtoj grupi nema značajnijih razlika u odnosu na drugu i treću. Perfekat se upotrebljava jednako kao i krnji perfekat, odnosno bez pomoćnog glagola koji morfološki nosi kategoriju lica. U prezentu se upotrebljavaju druga lica, ali i dalje postoji zamena neutralnom formom (3. lice jednine, imperativ/neispravno izgrađen prezent). Dolazi do grešaka i u upotrebi ličnih oblika. Neutralne forme se i dalje upotrebljavaju za označavanje prošlog ili budućeg vremena.

I u ovoj grupi se dešava izostavljanje veznika, predloga i kopule odnosno rečenice u telegrafskom stilu: **Ćerka ovde rodi sada Kina* (ćerka koju sam ovde rodila je sada u Kini).

Kao i u prethodnim grupama upotreba zavisnog padeža ponekad je ispravna, ponekad dolazi do zamene drugim zavisnim padežom, ali je još uvek vrlo česta upotreba nominativa kao i izostavljanje predloga npr: *idi Kina*. I dalje se javljaju greške u rodu.

Zaključak

U ovom istraživanju ispitivano je da li su izvorni govornici kineskog jezika koji žive u Srbiji usvojili način izražavanja gramatičkih kategorija u srpskom jeziku i da li je i na koji način morfologija prvog, odnosno kineskog jezika, uticala na usvajanje određenih karakteristika morfologije srpskog. Kako je analiza pokazala, taj uticaj postoji i izražen je tendencijom ka korišćenju osnovnih i neutralnih oblika imenica i glagola koja je uočena u materijalu. U tom kontekstu treba spomenuti upotrebu nominativa kao najčešće korišćenog padeža u predložko-padežnim konstrukcijama kao i upotrebu 3. lica jednine prezenta i 2. lica jednine imperativa kao univerzalnih formi koje su označavale različita lica i vremena. Preuzimanje prezenta i imperativa za neutralne forme mogu biti objašnjene sledećim: prezent je glagolski oblik koji ima najširi domen upotrebe, a 3. lice jednine prezenta ne sadrži nastavke dodate na osnovu. Ono je stoga nemarkirano te može imati ulogu univerzalnog odnosno neutralnog oblika. Razlog česte upotrebe imperativa može biti njegova kratka forma, mada se ne može tvrditi da ovaj oblik nije pogrešno izgrađen prezent. Druga značajna konstatacija odnosi se na univerzalnost

ove tendencije: upotreba neutralnih oblika umesto odgovarajućih zabeležena je kod svih ispitanika, čak i kod onih koji su oblike sa izraženim nastavcima za lice upotrebljavali dovoljno često i u pravom značenju da se može reći da su usvojili funkciju nastavaka i da prave distinkciju između njih. U radu se pokazalo da je u slučajevima kada je trebalo da se upotrebe oblici sa ispoljenom infleksijom, problem češće bio nedostatak infleksije (odnosno neutralna forma) nego upotreba pogrešnog oblika, čime su potvrđeni podaci koje je iznela Vajt (White 2003).

Međutim, iako postoji tendencija ka korišćenju neutralnih formi odnosno izostavljanju morfoloških obeležja gramatičkih kategorija, u materijalu se pojavljuju glagoli konjugovani po licu, vremenu, načinu, kao i promene po gramatičkom broju. Iako je broj zavisnih padeža imenica u predložko-padežnim konstrukcijama u uzorku dvostruko manji od upotrebe osnovnog oblika, zavisni padeži se ipak upotrebljavaju i za svaki od padeža zabeležena je upotreba u ispravnom značenju. Pokazalo se da u usvajanju kategorija postoje izvesne razlike između ispitanika i da neki u njihovoj upotrebi pokazuju veću doslednost od drugih. Postojeće razlike su na individualnom nivou i u ovom materijalu nisu uslovljene dužinom boravka ispitanika u Srbiji.

Posebno se izdvaja učestalost upotrebe glagola *imati* koji je sastavni deo velikog broja konstrukcija i vrši različite funkcije kao npr. funkciju kopule koja nije svojstvena ovom glagolu u srpskom jeziku. Glagol *imati* je vrlo čest u kineskom i izražava pripadnost, meru, postojanje, a upotrebljava se i u rečenicama bez subjekta. Osim česte upotrebe, karakteriše ga i to što su ga ispitanici gotovo uvek shvatali kao bezličan, pa bi čak i ispitanici koji su u većini odgovora koristili lične oblike, na pitanja sa ovim glagolom odgovorili bezličnim oblikom.

Nije konstatovana očljiva razlika po tipologiji grešaka s obzirom na dužinu boravka u Srbiji. Za ispitanike u svim grupama (koje su formirane prema dužini boravka) karakteristične su greške u padežu, i najčešća je upotreba nominativa umesto zavisnih padeža imenica. U upotrebi glagola u svim grupama se javljaju greške u rodu, licu, broju, i kod svih se javljaju neutralne forme bez izraženih kategorija kao što je npr. lice. Sve grupe karakteriše i upotreba krnjeg perfekta, izostavljanje kopule, predloga i veznika, odnosno povremena ili česta upotreba telegrafskog stila rečenice.

U prilog tome da govornici kineskog mogu usvojiti kategoriju padeža u srpskom, odnosno da gramatička kategorija kao apstraktna predstava postoji ali da problem predstavlja njeno izražavanje pokazuje sledeće: u imeničkim predložko-padežnim konstrukcijama umesto zavisnog padeža nominativ je korišćen u preko 70% primera. U istom tipu konstrukcija kod zamenica nominativ zamenjuje zavisni padež u manje od 10% slučajeva. Menjanje fonetske strukture reči nije svojstveno maternjem jeziku ispi-

tanika, a padežni oblici zamenica zbog supletivizma deluju gotovo kao različite reči što olakšava odabir odgovarajućeg oblika. Budući da su padežni oblici zamenica vidno različiti, šanse za upotrebom nominativa, odnosno osnovnog oblika su mnogo manje, što znači da ispitanicima veći problem predstavlja sama deklinacija nego sama kategorija padeža kod imenica.

Padeži upotrebljeni u ispravnom značenju, konjugovani glagoli i ispravna upotreba složenih glagolskih oblika kao što su potencijal ili futur pokazala su isto i za glagole, odnosno da ne postoje značajnije prepreke da govornici kineskog usvoje način izražavanja gramatičkih kategorija u srpskom jeziku, u kome se to čini morfologijom.

Zahvalnost. Zahvaljujem se mentorki Aleksandri Rađenović za celokupnu pomoć i podršku prilikom pisanja rada i skupljanja materijala, i Danijeli Radosavljević za olakšavanje komunikacije i uspostavljanje kontakta sa ispitanicima.

Literatura

- Abed Q. A. 2010. Universal Grammar and Second Language Learners: The case of Pro-drop Parameter. *The Modern Journal of Applied Linguistics*, January: 127-151.
- Bugarski R. 2008. *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Zavod za udžbenike
- Kristal D. 1988. *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Beograd: Nolit.
- Klein W. 1986. *Second Language Acquisition*. Cambridge: University Press.
- Krashen S. 1981. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon Press Ink.
- Lin H. 2001. *A Grammar of Mandarin Chinese*. Muenchen: Lincom Europa.
- Neeleman A., Szendroi K. I. 2005. Pro Drop and Pronouns. In *Proceedings of the 24th West Coast Conference on Formal Linguistics* (ur. John Alderete et al.). Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project, str. 299-307.
- Piper P., Antonić I., Ružić V., Tanasić S., Popović Lj. Tošović B. et al. 2005. *Sintaksa savremenog srpskog jezika*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU
- Stanojčić Ž., Popović Lj. 2005. *Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole*. Beograd: Zavod za udžbenike
- Stevanović M. 1986. *Savremeni srpski jezik II*. Beograd: Naučna knjiga
- Razić D. Sjangven Č., Lungjuen H. 1983. *Kineski jezik*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- White L. 2003. *Second Language Acquisition and Universal Grammar*. New York: Cambridge University Press.

Spontaneous Acquisition of Serbian Language by Native Speakers of Chinese: Analysis of Grammatical Categories

This paper is concerned with spontaneous acquisition of Serbian language by Chinese native speakers who live in Serbian-speaking environments. The term spontaneous language acquisition stands for language acquisition in natural communication, without instructions or tutors present in guided acquisition (Klein 1986). The data about the structure of a language and knowledge of a grammar is provided by environmental input.

According to morphological typology, Chinese language is classified under analytic or isolating languages whereas Serbian belongs to the inflectional type of synthetic languages. In isolating languages, words are mainly independent root morphemes, and grammatical categories are expressed lexically or by word order. In inflective languages dependent morphemes are added to the root of the word and an individual word expresses grammatical categories.

The aim of this paper is to examine whether the subjects have acquired morphologically expressed grammatical categories in Serbian and what errors are made in their usage. We also wanted to examine whether the morphology of the first language influenced the second one and in which way that was manifested.

The material consists of the transcripts of spontaneous speech produced by the subjects. Ten female and five male subjects were interviewed and asked different types of question. Age and length of living in Serbia vary from 20 to 44 for the former, and 3 to 13 for latter. Complete first language acquisition was the only condition while choosing subjects, so the youngest subject was 16 years old at the time of arrival. Sixty minutes of spontaneous production data was recorded.

Verbs and nouns used by subjects were excerpted after which grammatical categories of these parts of speech were analysed. The other part of analysis consisted in dividing subjects into groups according to their length of living in Serbia: 3 years (3 subjects), 4-5 years (3 subjects), 7-9 years (4 subjects), 10-13 years (5 subjects) in order to determine if any significant differences were present.

In Serbian, grammatical categories such as person, tense, mode, gender or number are expressed by overt morphological changes of the verb. The analysis showed that morphology of the Chinese language did influence expression of grammatical categories in Serbian in such a way that the subjects showed tendency to use neutral forms: nominative case for nouns and non-marked 3rd person singular of the present tense for verbs and 2nd person of imperative mode.

Nouns in Serbian have seven cases. Nominative is the basic case. It is considered as a neutral form because it is used only for naming subjects and its main function is to indicate the subject of the sentence. In order to establish its frequency, 140 prepositional phrases used by 12 subjects were analysed with only few omitted because of vague distinction between the endings due to coarticulation and the like.

The analysis showed that in almost 40% of the phrases preposition was followed by nominative instead of dependent cases, and even in 31% nominative without a preposition was used to indicate adverbial or other meaning, in other words, nominative was used twice as often as dependent cases altogether.

As far as verbs are concerned, present is the form of a verb with highest range of usage (Piper 2005) thus it was likely that the subjects were to hear it most often, whereas 3. person singular is not marked, that is, does not have any ending added to the base. It cannot be claimed that the form of imperative is not irregularly built form of 3. person singular of the present tense. Nevertheless, 2nd person of imperative mode was used very often so it was regarded and named as the second neutral form.

Though the neutral forms were the ones used most often, dependent case forms, conjugated verbs and overtly and correctly expressed categories such as person, number, gender, mode or tense do appear in material. Different case forms used in the right meaning (even the meanings of cases more difficult to comprehend such as temporal instrumental) show that native speakers of Chinese can learn how to express grammatical categories morphologically as done in Serbian, although the access to manner of spelling them out is sometimes blocked, as explained by White (2003).

In addition to mentioned, subjects used dependent cases of pronouns in prepositional phrases in more than 90%. Pronouns in Serbian have suppletive forms which makes them easier to distinguish, but even though suppletive forms might have helped, subjects did learn that different case forms express different meanings and that different functions and meanings require different case forms.

Usage of complex forms of the verbs such as potential or future form show that the same can be said for verbs. In other words, subjects who are speakers of an isolating language such as Chinese can learn how to express categories such as tense, person, gender, mode, number or case morphologically, in contrast to their native language in which this can be done only lexically or by word order. Analysis of the groups according to the length of living in Serbia showed that apart from the ones on a phonetical level, bigger differences were not noticed. Tendency to use neutral forms existed in every group and mistakes were of the same type. Slight differences in consistency in using the right forms were noted on individual level and were not in a correlation with the length of living in Serbia.

